

У колі сім'ї

БАТЬКИ І ДІТИ

ВІДОМО, що діти в різних сім'ях, та й в одній сім'ї, ростуть різні. Одні виходять у самостійне життя працюючими, морально стійкими, інші — ліниві, пасивні, з холодним серцем. А хіба хтось із батьків хотів цього? У чому ж тут справа?

Мабуть, передусім, у тому, що окремі батьки не знають, як-то кажуть, правильного підходу до своїх дітей, не володіють належним педагогічним тактом. Не відчужають вони, коли слід поставитись до сина чи доньки поблажливо, а коли, може, й посміялись з них, коли поспівчувати, коли зробити зауваження, а коли й промовчати, вдаючи, що нічого не помічаєш. І все це необхідно робити доречно, а головне — вчасно!

Отже, важливо зберігати міру — не тільки у виявленні почуттів до дітей, а й у задоволенні їх потреб, у вимогах до них і повчаннях, у заохоченнях та покараннях. Хіба не це мав на увазі видатний радянський педагог Антон Семенович Макаренко, коли писав: «За що б ми не взялись у справі виховання, ми завжди приходимо до питання про міру»? Почуття міри і є складовою частиною педагогічного такту.

Сучасна психологічна наука твердить, що виховання мусить базуватися насамперед на взаємному довірі. Воно має бути систематичним, але не нав'язливим. Я знаю сім'ю, в якій батьки взагалі рідко вдаються до прямих заборон, до відвертого примусу: «Не смій! Не дозволю! Роби так, як я сказав!» Навіть найсерйознішим своїм вимогам вони надають форми поради, рекомендації чи прохання, або просто ніби мимохідь висловлюють свою думку, сподівання.

Якось менший син, п'ятикласник Ігор, ходив по хліб і привласнив частину здачі. Це з ним трапилось вперше. Що робити? — стали міркувати батьки. — Треба дати йому зрозуміти, що він вчинив погано.

— Що ж це ти здачу не повністю дав? Узив без дозволу собі гроші. Знаєш, як це називається? — сказала ввечері мати.

Хлопчик густо почервонів.

— Та що ти говориш? — поспішив втрутитися батько. — Ніколи не повірю, що наш син може так зробити! Якщо йому будуть потрібні гроші, він сам у нас попросить. Мабуть, десь закотилися монети. Знайдуться.

Вранці гроші справді «знайшлися». А здачу після цього Ігор завжди приносив повністю.

Хочу розповісти про ще один випадок. Був я недавно в гостях. Прийшов знадвору син — десятикласник. Один гість, гадаючи, певно, що робить добре діло, налив йому в чарку вина і запропонував випити. Батько й мати перезирнулися. Що робити? Прямо сказати синові, щоб не смів пити, — різко прозвучить, та й гість образиться. Головне ж, треба зробити так, щоб Олег не пив ні зараз, ні тоді, коли поруч не буде батьків. А хлопець вже завагався — ось-ось простягне руку до чарки. В цю мить мати спокійно сказала:

— І не просіть його — нізащо не візьме. Він же в нас в рота не бере хмільного. Чого немає, того немає, не буду на хлопця наговорювати...

Син глянув на матір, сховав руку за спину. Нерозважливий гість кинувся умов-

ляти Олега, але той рішуче відмовився.

Слід сказати, що це дуже розумна тактика. Треба завжди прагнути непомітно, тактовно підказати дітям потрібну думку і зробити це так, щоб вони сприйняли її, як свою власну. А від цього з кожним днем міцнішатиме їх воля, зростатиме їх людська гідність, розвиватиметься самостійність.

Одержав я нещодавно листа від робітниці з Білої Церкви, матері двох дітей. «Я дуже хочу, — писала вона, — щоб мої син і донька були щасливими. Мені здається, що все для цього роблю. Ні в чому не відмовляю їм, все у них є... Змалку навчила їх хорошим манерам. Нарікати на дітей особливих причин наче й нема, та, щиро кажучи, не задоволена я ними. Не скажу, щоб були погані, і вчать успішно, і вдома, буває, допоможуть мені, якщо треба, а от мрії їх якісь, я б сказала, приземлені. Тільки й розмов, що про вбрання, про магнітофон, танці. Ліньки їм іти на шкільний суботник, одні розваги в голові. Може, це тому, що не знають вони тепер нестатків?

Мої діти ростуть якимись байдужими до всього, що не стосується їх самих. Не зуміла я, видно, прищепити їм високі громадянські ідеали... Що ж робити тепер? Я — мати і не можу не турбуватись про щастя своїх дітей...»

Можна зрозуміти переживання матері. Та справа, звичайно, не в тому, що молодь буцімто стала іншою. Переважна більшість нашої молоді чудова. Вона прагне до життя, освяченого високою метою, мріє про героїчний труд. Але юним ще не вистачає досвіду, і тому часом вони не можуть відрізнити уявні цінності від істинних, раз у раз впадають у крайності. Трапляється, що на перший план окремі молоді люди ставлять самі «матеріальні блага».

Зовсім непогано красиво, модно одягтися. Вся справа в тому, щоб із речей, з особистого благополуччя не робити культу. І це, насамперед, виховується в сім'ї.

Нелегко тепер буде перевиховувати їх, але це конче треба зробити. Насамперед, поговоривши з ними по душі, покласти на них певні обов'язки. І частіше розповідати про свою важку, але прекрасну юність, про юність дідуся і бабусі. Нічого вони ще не пережили, сьогоднішні діти, їм починати все спочатку. Як же важливо правильно озброїти їх у Велике Життя!

І треба виховувати не тільки словами, а, передусім, власним прикладом. Йдеться, власне кажучи, про виховання ідеалу щастя. Необхідно передати дітям все краще, виплекане батьками в своїх душах. Пам'ятає, як образно говорив видатний російський мислитель і митець Микола Реріх про спадкоємність поколінь: «З прекрасних каменів минулого складить шаблі майбутнього. Сьогодні — це вчора, сьогодні — це завтра». Наші діти повинні вирости ще кращими за нас. Адже їм продовжувати нашу справу, будувати, творити майбуття. А це справа велика і вічна. Тож сприятливо їй.

В. СКУМІН,
лікар-психолог, кандидат медичних наук.

